

Владимир Козар,
судија Привредног суда, Београд

Врсте штете због повреде права на жиг и нелојалне конкуренције

У овом чланку приказане су законске одредбе, мишљења правне теорије и ставови судске праксе о врсти штете проузроковане повредом права на жиг и нелојалном конкуренцијом неовлашћеном употребом жига. Спорно је да ли у том случају носилац права на жиг има право само на имовинску (материјалну) штету, или му се и због повреде његовог права може досудити и неимовинска (нематеријална штета).

Посебно су обрађена питања која се односе на: појам и врсте штете због повреде права на жиг; на нематеријалну штету због нарушавања пословног угледа предузећа услед повреде права на жиг; на повреду пословне репутације и непружање судске заштите захтеву правног лица за накнаду нематеријалне штете; на повреду заштићеног робног жига и нематеријалну штету, као и на штету због нелојалне конкуренције неовлашћеном употребом робног жига.

1. Појам и врсте штете због повреде права на жиг

Лице које повреди жиг или право из пријаве одговара за штету по општим правилима о накнади штете из чл. 154. - 209. Закона о облигационим односима. Међутим, ако је штета проузрокована намерно, накнада штете може се захтевати до троструког износа стварне штете и измакле користи, у смислу члана 49. Закона о жиговима. Наведеном законском одредбом знатно је поопштена одговорност у случају намерног проузроковања штете јер се уводи могућност вишеструког увећања обима накнаде, што представља и одступање од општег правила о потпуној накнади из чл. 190. и 191. Закона о облигационим односима, и има казнени карак-

тер. Одговорност за штету због повреде жига не искључује одговорност за дело нелојалне конкуренције.

И у случају нелојалне конкуренције неовлашћеном употребом жига, када се ствара или може створити заблуда на тржишту на штету другог трговца, носилац права може остварити заштиту судским путем као и право на накнаду штете - како обичне штете, тако и измакле користи, по општим правилима из чл. 154. - 209. Закона о облигационим односима о одговорности за штету.

Међутим, у судској пракси спорно је да ли у том случају носилац права на жиг има право само на имовинску (материјалну) штету, или му се и због повреде његовог права може досудити и неимовинска (нематеријална штета).

Сматрамо да се накнада за нематеријалну штету може признати само за ону нематеријалну штету коју као такву признаје закон, а не за било коју нематеријалну штету. Под нематеријалном штетом у смислу Закона о облигационим односима подразумевају се физички бол, психички бол и страх, а ова врста штете везује се (по природи ствари) за физичко лице. Према томе, из повреде пословне репутације правног лица може проистећи само имовинска штета у смислу пољуљаног угледа који треба повратити одговарајућим средствима грађанско-правне заштите (објављивање пресуде на трошак штетника или друге мере публицитета).

Такође, и према мишљењу правне теорије, неимовинску штету може да претрпи само човек, само физичко лице.¹⁾ То значи да је неимовинска штета субјективна категорија. С друге стране у правној теорији, истиче се да у пракси и теорији постоје различита становишта у вези с неимовинском штетом правног лица. Указује се на становиште према коме и правно лице трпи неимовинску штету када је повређен његов друштвени углед, који треба повратити одговарајућим средствима грађанскоправне заштите.²⁾

О овом питању и у актуелној судској пракси постоје различита правна становишта, која је потребно изложити.

2. Нематеријална штета због нарушавања пословног угледа предузећа услед повреде права на жиг

У пракси је заузет став о непризнавању нематеријалне штете због нарушавања пословног угледа предузећа услед повреде права на жиг.

По становишту актуелне судске праксе, накнада за нематеријалну штету се може признати само за ону нематеријалну штету коју као такву признаје закон, а не за било коју нематеријалну штету. Под нематеријалном штетом у смислу Закона о облигационим односима подразумевају се физички бол, психички бол и страх и иста штета се везује (по природи ствари) за физичко лице. Повреда доброг пословног угледа тужиоца сама по себи не може довести до новчане накнаде на име

1. Ђорђевић-Станковић, Облигационо право, Београд, 1987. год. стр. 354.

2. Ђорђевић-Станковић, Облигационо право, Београд, 1987. год. стр. 355.

нематеријалне штете, зато што се последице те повреде не манифестују у једном од правно признатих видова нематеријалне штете. Из повреде пословне репутације правног лица може проистећи само имовинска штета у смислу пољуљаног угледа који треба повратити одговарајућим средствима грађанско-правне заштите.

У конкретном случају, првостепеном пресудом привредног суда, у ставу I изреке забрањено је туженом да врши повреду жига тужиоца који је под одређеним називом регистрован. У ставу II забрањено је туженом да врши дело нелојалне конкуренције, док је у ставу III тужени обавезан да плати тужиоцу на име нематеријалне штете одређен новчани износ. Виши привредни суд је одбио жалбу туженог и потврдио првостепену пресуду. Врховни суд Србије је уважио ревизију туженог и укинуо пресуде привредних судова у усавајајућем делу тужбеног захтева на име нематеријалне штете. Ревизијски суд не може да прихвати изражено правно становиште привредних судова да се за повреду доброг пословног угледа (као вид неимовинске штете) правном лицу може досудити новчана накнада у смислу члана 200. Закона о облигационим односима. Наиме, накнаду за нематеријалну штету је могуће признати само за ону нематеријалну штету коју као такву признаје закон, а не за било коју нематеријалну штету. Под нематеријалном штетом у смислу Закона о облигационим односима подразумевају се физички бол, психички бол и страх и иста штета се везује (по природи ствари) за физичко лице. Нематеријалне штете су у закону таксативно набројане: претрпљени и будући душевни болови због умањења животне активности, због наружености, због повреде угледа и части, због повреде слободе, због повреде права личности, због смрти блиског лица, због нарочито тешког инвалидитета блиског лица и због кривичног дела против полног интегритета, достојанства личности или морала, као и претрпљени и будући душевни болови због повреде угледа и части (одредбе члана 200. став 1. и члана 203. Закона о облигационим односима). Повреда доброг пословног угледа тужиоца сама по себи не може довести до новчане накнаде на име нематеријалне штете, зато што се последице те повреде не манифестује у једном од правно признатих видова нематеријалне штете. Неимовинска штета је субјективна категорија. Досадашња судска пракса чврсто стоји на становишту да одговорност за нематеријалну штету постоји само онда када штетни догађај проузрокује штету схваћену као физичке односно психичке патње, није довољна само повреда иначе правно заштићеног нематеријалног добра. Судска пракса оквира одређених правно признатих нематеријалних штета на одговарајући начин употпуњава и даје им богатији садржај, али повреда пословног угледа правног лица није нека нова нематеријална штета коју Закон о облигационим односима не познаје, већ се такав тужиочев захтев може разматрати у склопу читавог случаја повреде права на жиг и нелојалне утакмице, и то у оквиру накнаде нематеријалне штете. Из повреде пословне репутације правног лица може проистећи само имовинска штета у смислу пољуљаног угледа који треба повратити одговарајућим средствима грађанско-правне заштите (објављивање пресуде на трошак штетника или друге мере публицитета). Таква имовинска штета може се огледати у опадању броја купаца, изостанку придобијања

нове клијентеле, смањење броја пословних партнера. Ту више није реч о сатисфакцији и могућности да новчана накнада оствари своју функцију у личности жртве, него је потребно доказати материјалну штету, која је наступила као последица слабије тржишне прође оних производа који су означени жигом који је нападнут по било ком основу. Одмеравање висине накнаде овакве имовинске штете судови не могу чинити под видом накнаде неимовинске штете, позивајући се на слободну оцену свих расположивих података, значај повређеног добра и циљ коме иначе служи накнада неимовинске штете.³⁾

3. Повреда пословне репутације и непружање судске заштите захтеву правног лица за накнаду нематеријалне штете

И у другим сличним ситуацијама судска пракса заузела је став о немогућности проузроковања нематеријалне штете правном лицу, односно непружању судске заштите захтеву правног лица за накнаду нематеријалне штете због повреде пословне репутације.

Према ставу праксе, накнада нематеријалне штете (моралне) штете коју потражује правно лице (привредни субјекат) не ужива судску заштиту јер се видови нематеријалне штете (претрпљени бол, страх и др.) могу досуђивати само физичким лицима.

У образложењу овог става наведено је да се према одредбама члана 155. Закона о облигационим односима, под нематеријалном штетом подразумевају физички бол, психички бол и страх и таква штета везује се за физичко лице. Тужилац потражује накнаду моралне нематеријалне штете због повреде пословне репутације. Пошто је накнаду за нематеријалну штету могуће признати само за ону нематеријалну штету коју као такву признаје закон, и како се накнада тражене моралне штете постиже одговарајућим средствима грађанскоправне заштите, као што је објављивање пресуде на трошак туженог, то је првостепена пресуда преиначена у делу у коме је тужиоцу досуђена накнада за моралну односно нематеријалну штету, па је такав захтев одбијен.⁴⁾

4. Повреда заштићеног робног жига и нематеријална штета

Међутим, у судској пракси постоје и супротна правна схватања, према којима за повреду заштићеног робног жига тужилац има право и на накнаду нематеријалне штете. Она представља сатисфакцију због повреде коју је претрпео, Утврђивање висине ове штете врши се сагласно одредби из члана 200. став 2. Закона о облигационим односима.

У образложењу овог схватања наводи се да су пресудом Вишег привредног суда одбијене као неосноване жалбе парничних странака и потврђена пресуда при-

3. Из решења Врховног суда Србије, Прев. 127/97 од 26. марта 1997. године.

4. Из пресуде Вишег суда у Београду, Пж. 1885/98 од 21. октобра 1998. године.

вредног суда, којом је тужени обавезан да тужиоцу накнади штету по основу повреде заштићених робних жигова. Врховни суд Србије је одбио ревизију туженог као неосновану. Према чињеничном стању утврђеном у поступку, правоснажном пресудом привредног суда, утврђено је да је тужени извршио повреду четири заштићена робна жига тужиоца. Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања привредни судови су усвојили тужбени захтев за накнаду нематеријалне штете у девизном износу у динарској противвредности на дан исплате. У овом случају правилно се пошло од одредбе члана 117. Закона о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања, према коме лице које повреди право из пријављеног или заштићеног проналазка, модела, узорака или жига или неовлашћено користи заштићену ознаку порекла производа, одговара за штету по општим правилима о накнади штете. С тим у вези, испуњени су услови за накнаду штете из чл. 154. и 155. Закона о облигационим односима, јер је правоснажном пресудом утврђено да је тужени извршио повреду заштићених жигова тужиоца. Неосновано се ревизијом туженог истиче да у овом случају може бити евентуално речи само о накнади материјалне, а не и нематеријалне штете, уколико би доказао да је овакву штету претрпео. Међутим, по самој природи ствари, нематеријална штета такође није искључена. Она представља сатисфакцију тужиоцу због повреде коју је претрпео. За утврђивање висине ове штете нижи судови су правилно пошли од одредбе члана 200. тачка 2. Закона о облигационим односима.⁵⁾

5. Штета због нелојалне конкуренције неовлашћеном употребом робног жига

И у случају нелојалне конкуренције неовлашћеном употребом робног жига, у судској пракси постоји став да суд може да обавезе туженог на плаћање нематеријалне штете по својој оцени, и таква накнада има симболичан карактер.

У образложењу овог становишта наводи се да је правилно првостепени суд нашао да је тужени починио дело нелојалне конкуренције у смислу члана 23. тачка 7. Закона о трговини, по коме неовлашћена употреба законом заштићених спољних ознака другог трговца, (назив, фирма, робни жиг, услужни жиг, знак квалитета и др.) или употреба ознака које нису законом заштићене, којом се ствара или се може створити заблуда у промету робе на штету другог трговца који те знаке употребљава у свом пословању, представља нелојалну конкуренцију. Жалба туженог се не може прихватити као основана. Правилно је првостепени суд обавезао туженог на плаћање нематеријалне штете јер је она досуђена по оцени суда и има симболичан карактер и примерена је у потпуности локалним приликама и стању на нашем тржишту.⁶⁾

5. Из пресуде Врховног суда Србије, Прев. 47/95 од 12. јула 1995. године.

6. Из пресуде Вишег привредног суда у Београду, Пж. 4060/97 од 11. јула 1997. године.